

หมวดที่ 4

การปฏิบัติวิชาชีพและการบริการ

4.1 การคัดเลือกหรือว่าจ้าง (Procurement)

บทนำ	<p>ตามจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพสถาปัตยกรรมต้องยกประโยชน์ของผู้รับบริการและสังคมไว้เหนือผลประโยชน์ส่วนตนเสมอ</p> <p>โดยทั่วไป การคัดเลือกสถาปนิกที่ตั้งอยู่บนรากฐานของความยุติธรรมนั้น กระทำได้โดยการยึดถือข้อกำหนดสากล ระเบียบข้อบังคับของสภาสถาปนิก และคู่มือของสมาคมวิชาชีพสาขาต่างๆว่าด้วยเรื่องอัตราค่าบริการวิชาชีพที่เป็นมาตรฐาน ซึ่งเท่ากับเป็นการรับประกันศักยภาพของสถาปนิกในการให้บริการวิชาชีพไปในตัว</p> <p>การคัดเลือกสถาปนิกบนปัจจัยทางค่าบริการวิชาชีพเพียงอย่างเดียวนั้นไม่เหมาะสม เพราะเท่ากับเป็นการจำกัดขอบเขตการให้บริการของสถาปนิก ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพของงานออกแบบ สุนทรียภาพทางสถาปัตยกรรม คุณค่าทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของสิ่งแวดล้อมที่สร้างขึ้นได้</p>
4.1.1 หลักการ	<p>เพื่อให้เกิดการพัฒนาาระบบนิเวศที่ยั่งยืน เสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี และธำรงไว้ซึ่งคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม</p> <p>ผู้บริหารโครงการ และ/หรือ ผู้ว่าจ้างควรกำหนดให้มีขั้นตอนการคัดเลือกสถาปนิกที่ตั้งอยู่บนหลักการของวิชาชีพ มีความรัดกุม และเหมาะสมกับโครงการ</p>
4.1.2 แนวปฏิบัติ	<p>การกำหนดเงื่อนไขการคัดเลือกสถาปนิกอย่างมีเหตุผล โดยความยินยอมของทุกฝ่ายสามารถกระทำได้โดยวิธีต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. จัดให้มีการประกวดแบบโดยเป็นไปตามมาตรฐานการประกวดแบบของสภาสถาปนิกหรือตามหลักสากลในการประกวดแบบสถาปัตยกรรม¹ 2. การคัดเลือกตามคุณสมบัติ (Qualification Based Selection) เช่น ประสพการณ์ในการทำงาน ชื่อเสียงที่ผ่านมา ความรับผิดชอบต่อโครงการ เป็นต้น 3. การเจรจาโดยตรง ใช้การกำหนดขอบเขตการให้บริการและคุณภาพของการบริการเป็นเกณฑ์การคัดเลือก โดยต้องยึดถือเอกสารการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมของสภาสถาปนิกเป็นแนวทางการคัดเลือก

¹ หลักสากลในการประกวดแบบของ UNESCO หรือ UIA

4.2 การคิดค่าบริการวิชาชีพของสถาปนิก (Remuneration)

บทนำ สถาปนิกเป็นผู้ที่ใช้ทั้งความสามารถเชิงสร้างสรรค์ซึ่งผลานความรู้ความสามารถทางศิลปะและเทคนิคขั้นสูง เข้ากับความสามารถในการบริหารจัดการ เพื่อให้บริการทางด้านการออกแบบและบริหารโครงการได้ในขณะเดียวกัน ดังนั้น สถาปนิกจึงจำเป็นต้องได้รับค่าบริการในอัตราที่เหมาะสมกับความรู้ความเชี่ยวชาญ และเพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายต่างๆในการดำเนินงานที่มีคุณภาพได้มาตรฐานสากล

4.2.1 หลักการ ค่าบริการของสถาปนิกหรือสำนักงานสถาปนิกขึ้นอยู่กับองค์ประกอบมากมาย ส่วนสำคัญได้แก่ ความชำนาญ ประสบการณ์ วิธีการ ระบบบริหารงาน ขนาดขององค์กร ตลอดจนทรัพยากรบุคคล ณ สำนักงานนั้น ๆ ฉะนั้นการคิดค่าบริการจะผันแปรตามข้อกำหนดสำคัญดังกล่าว อนึ่ง การคิดค่าบริการวิชาชีพทุกประเภท ควรสอดคล้องกับอัตราค่าบริการวิชาชีพขั้นพื้นฐานของสมาคมวิชาชีพที่สภาสถาปนิกรับรอง

4.2.2 ระบบและวิธีการคิดค่าบริการวิชาชีพ ระบบและวิธีการที่สถาปนิกใช้เป็นมาตรฐานในการคิดค่าบริการวิชาชีพ และเจรจาทกลงกับลูกค้า เพื่อให้ได้มาซึ่งค่าตอบแทนที่เหมาะสม โดยทั่วไปมี 5 วิธีดังต่อไปนี้

1. ค่าบริการวิชาชีพในอัตราร้อยละ (Percentage Fees)
2. ค่าบริการวิชาชีพตามเวลา (Time Charge Fees)
3. ค่าบริการวิชาชีพแบบเหมาจ่าย (Lump Sum Fees)
4. ค่าบริการวิชาชีพแบบต้นทุนบวกค่าดำเนินการ (Cost Plus Fees)
5. ค่าบริการวิชาชีพตามปริมาณพื้นที่ (Built Area Fees)

4.2.2.1 ค่าบริการวิชาชีพในอัตราร้อยละ (Percentage Fees)

วิธีนี้เป็นวิธีทั่วไปที่ใช้ในการคิดค่าบริการขั้นมูลฐาน (Basic Service) สถาปนิกจะคิดค่าบริการ เป็นอัตราร้อยละของมูลค่างานก่อสร้างที่ประมาณการเบื้องต้นไว้ ประโยชน์ของวิธีนี้อยู่ที่ใช้เวลาในการตกลงค่าบริการได้อย่างรวดเร็ว โดยที่ยังไม่จำเป็นต้องรู้มูลค่าโครงการที่แน่ชัด การปรับค่าบริการวิชาชีพตามมูลค่างานที่แท้จริงจะดำเนินการในภายหลังเมื่อได้ข้อมูลราคาก่อสร้างที่แน่ชัด และใช้วิธีการปรับเพิ่มลดตามสัดส่วนในอัตราร้อยละที่ได้ตกลงกันไว้

อย่างไรก็ตาม ควรจะมีการระบุไว้ให้ชัดเจนว่า ในกรณีที่สถาปนิกได้ดำเนินการงานออกแบบจนเสร็จสมบูรณ์ตามขอบเขต ขนาด และรูปแบบที่ได้ตกลงกันไว้แล้ว หากลูกค้าต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงขอบเขตงาน ขนาด หรือรูปแบบของโครงการใหม่ ลูกค้าจะต้องจ่ายค่าบริการวิชาชีพเพิ่มเติมสำหรับการออกแบบแก้ไขงานที่ได้ดำเนินการไปแล้วนั้นใหม่

4.2.2.2 ค่าบริการวิชาชีพตามเวลา (Time Charge Fees)

วิธีนี้ใช้ในกรณีที่งานมีขอบเขตของงานและขอบเขตการให้บริการที่ชัดเจน เช่น งานศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการในหลายรูปแบบ งานวางผัง กรณีนี้สถาปนิกจะต้อง

วางแผนล่วงหน้าถึงกำหนดเวลาที่จะใช้ในการทำงาน ตลอดจนจำนวนบุคลากรในระดับต่าง ๆ ที่จะใช้ทำงานในโครงการ การคิดค่าบริการคือ เวลา x ค่าแรง โดยเวลาที่ใช้สามารถคิดได้เป็นต่อเดือน ต่อวัน หรือต่อชั่วโมง ส่วนค่าแรงคือ อัตราค่าใช้จ่ายของบริษัทที่มีต่อบุคลากรในแต่ละระดับการทำงาน อันมาจากเงินเดือนพนักงาน สวัสดิการ เบี้ยเลี้ยง ค่าใช้จ่ายส่วนกลางของบริษัท และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น เมื่อนำอัตราของบุคลากร x เวลาที่ใช้ ของแต่ละอัตรา มารวมกับค่าใช้จ่ายจริงซึ่งได้แก่ ค่าเดินทาง ค่าพิมพ์แบบ ค่ารูปทัศนียภาพ ฯลฯ (ค่าใช้จ่ายที่เบิกคืนได้) ทั้งหมดนี้รวมกันจะเป็นค่าบริการวิชาชีพตามเวลา

4.2.2.3 ค่าบริการวิชาชีพแบบเหมาจ่าย (Lump Sum Fees)

วิธีนี้เป็นวิธีการคิดค่าบริการที่สถาปนิกตกลงยินยอมที่จะให้บริการตามขอบเขตของงานที่กำหนดในจำนวนเงินค่าบริการวิชาชีพที่สมเหตุสมผลในจำนวนเงินที่ตายตัว การคิดค่าบริการแบบนี้อาจเริ่มต้นคำนวณจากค่าบริการวิชาชีพอัตราร้อยละหรือจากค่าบริการวิชาชีพตามเวลารวมกับค่าใช้จ่ายจริงแล้วพิจารณาปรับเพิ่มขึ้นหรือลดลงตามแต่สถาปนิกจะตกลงกับลูกค้าจ้าง

ในการคิดค่าบริการแบบนี้ ควรมีข้อตกลงกันไว้ให้ชัดเจนว่า ในกรณีที่มีการแก้ไขขอบเขตของงานการให้บริการ และ/หรือ ราคาประมาณการโครงการเกินกว่าที่กำหนดไว้ จะต้องมีการพิจารณาค่าบริการชดเชยส่วนที่เปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มค่าบริการในส่วนของงบประมาณที่เพิ่มขึ้น

4.2.2.4 ค่าบริการวิชาชีพแบบต้นทุนบวกค่าดำเนินการ (Cost Plus Fees)

วิธีนี้มักจะใช้กับโครงการออกแบบที่ลูกค้ายังไม่สามารถกำหนดกรอบการลงทุนที่ชัดเจน ซึ่งหมายถึงตำแหน่งที่ตั้งโครงการ ที่อาจมีหลายทางเลือก ขอบเขต และขนาดของโครงการที่ยังไม่แน่ชัด รูปแบบยังมีการปรับเปลี่ยนได้ตลอดเวลาตามเงื่อนไขของการศึกษาการลงทุน โดยที่มีความแตกต่างค่อนข้างสูง ทำให้สถาปนิกไม่สามารถกำหนดอัตราค่าจ้างบุคลากร และคาดการณ์แผนระยะเวลาการทำงานเบ็ดเสร็จได้ วิธีการนี้สถาปนิกจะเสนอค่าบริการวิชาชีพโดยการคำนวณต้นทุน (อัตราค่าบริการ x เวลา) บวกกับค่าดำเนินการงานในแต่ละช่วงของการตกลง

4.2.2.5 ค่าบริการวิชาชีพตามปริมาณพื้นที่ (Built Area Fees)

วิธีนี้ใช้ในงานวางผังบริเวณ หรืองานอาคารที่เรียบง่ายไม่ซับซ้อน โดยใช้คำนวณจากปริมาณพื้นที่ก่อสร้างของโครงการ (หน่วยพื้นที่) คูณอัตราค่าบริการออกแบบของโครงการในแต่ละประเภท (บาท/หน่วยพื้นที่) โดยอัตราดังกล่าวสถาปนิกคิดตามต้นทุน และค่าใช้จ่ายในการทำงานของแต่ละสำนักงาน

4.2.3 ค่าบริการวิชาชีพในกรณีที่นำไปทำซ้ำ (Duplication Fee)

ในกรณีที่ลูกค้าต้องการงานออกแบบนั้นๆ ไปใช้ทำการก่อสร้างซ้ำ สถาปนิกควรจะระบุข้อตกลงเกี่ยวกับมูลค่าการชดเชยในการเสนอค่าบริการวิชาชีพด้วย

4.2.4 ค่าใช้จ่ายที่ไม่รวม ในค่าออกแบบและ สามารถเบิกคืนได้ (Reimbursement)

โดยปกติแล้วสถาปนิกสามารถขอชดเชยค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่นอกเหนือไปจากค่าบริการวิชาชีพตามขอบเขตงานและอัตราที่เสนอไปตามปกติ ค่าใช้จ่ายต่างๆที่เบิกคืนได้เหล่านี้ควรจะระบุให้ชัดเจนประกอบการเสนอค่าบริการต่อผู้ว่าจ้าง อันได้แก่

- ค่าจัดจ้างผู้เชี่ยวชาญพิเศษแขนงต่างๆ
- ค่าจัดทำประมาณราคาค่าก่อสร้าง (Quantity Survey)
- ค่าจัดทำรายงานการสำรวจทางภูมิประเทศและคุณภาพชั้นดิน
- การรังวัดอาคารเดิมสำหรับการอนุรักษ์และการดัดแปลงแก้ไข
- ค่าจัดทำงานเขียนรูปทัศนียภาพและการทำหุ่นจำลองเพื่อวัตถุประสงค์ทางการตลาดหรือเพื่อการประชาสัมพันธ์โครงการ
- ค่าจัดทำการบันทึกข้อมูลในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น แผ่นซีดีรอม
- ค่าเดินทาง ค่าที่พักและค่าเบี้ยเลี้ยงในกรณีที่ได้รับมอบหมายให้เดินทางไปปฏิบัติหน้าที่ยังต่างประเทศหรือสถานที่ห่างไกลนอกเขตระยะทางที่กำหนดไว้จากที่ตั้งสำนักงานของสถาปนิก
- ค่าโทรศัพท์ โทรสาร และการจัดส่งเอกสาร พัสดุ ระหว่างจังหวัด หรือระหว่างประเทศ
- ค่าจัดพิมพ์แบบในจำนวนที่นอกเหนือจากที่ระบุไว้
- ค่าธรรมเนียมในการติดต่อประสานงานและยื่นเอกสารขออนุญาตต่อหน่วยงานราชการ
- ฯลฯ

4.3 ขอบเขตการปฏิบัติวิชาชีพ (Scope of Practice)

บทนำ	ขอบเขตการปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม มุ่งเน้นกระบวนการสร้างสรรค์ภาพแวดล้อมกายภาพที่มี อาคาร และกลุ่มอาคาร ตลอดจนพื้นที่ว่าง เป็นองค์ประกอบหลัก กระบวนการสร้างสรรค์ดังกล่าว คือ สถาปัตยกรรมหลัก สถาปัตยกรรมผังเมือง ภูมิสถาปัตยกรรม และ สถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ ด้วยเหตุนี้ การปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม จึงอาจมีสาระเกี่ยวข้องกับระหว่างวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถรองรับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปในสังคม
4.3.1 หลักการปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมหลัก	<p>การปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรม เป็นการใช้ความรู้ ความสามารถทางวิชาชีพทั้งศาสตร์และศิลป์ ในการสร้างสรรค์งานสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมต่อเงื่อนไขของบริบททางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี โดยมีหลักสำคัญดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ สถาปัตยกรรมเป็นถาวรวัตถุที่เป็นส่วนหนึ่งของสภาพแวดล้อมรอบตัวมนุษย์ ดังนั้นจึงมีผลกระทบต่อสาธารณสุขชนทั่วไป แม้ว่าวัตถุประสงค์ของงานจะเพื่อประโยชน์เฉพาะอย่างเฉพาะบุคคลก็ตาม ▪ ให้ความสำคัญต่อสภาวะและบริบทของพื้นที่และหรือสถานที่ที่โครงการตั้งอยู่ โดยพิจารณาและทำความเข้าใจเงื่อนไขและผลกระทบต่อทั้งสถานที่และสังคมนั้นๆ อย่างถ่องแท้ ไม่ว่าจะเป็นในแง่สภาพแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี จริยธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ สภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ▪ แสดงความคิดสร้างสรรค์ของงาน จากนามธรรมสู่รูปธรรม ผ่านสื่อที่สามารถเข้าใจได้เป็นสากล โดยมีข้อมูลภาษาไทยกำกับ ▪ ปฏิบัติวิชาชีพให้ถูกต้องตามระเบียบปฏิบัติและข้อกำหนดของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
4.3.2 การบริหารจัดการขั้นพื้นฐานในการปฏิบัติวิชาชีพ	ในกระบวนการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรม สถาปนิกต้องอาศัยข้อมูลหลากหลาย และต้องทำงานร่วมกับกลุ่มบุคคลจำนวนมาก ดังนั้นในการปฏิบัติวิชาชีพ สถาปนิกจึงจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถขั้นพื้นฐาน ในการบริหารจัดการข้อมูลและบุคลากร สามารถประสานงานกับกลุ่มบุคคลต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของโครงการ ที่ปรึกษาฝ่ายต่างๆ ผู้ร่วมงาน วิศวกรและผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านต่างๆ เพื่อให้งานสามารถดำเนินไปอย่างราบรื่นและสัมฤทธิ์ผล
4.3.3 ขอบเขตงานบริการทางวิชาชีพ (Scope of Services)	<p>ขอบเขตงานบริการทางวิชาชีพสถาปัตยกรรมนี้ กำหนดไว้เป็นแนวทางเพื่อนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาวะการณ์และเงื่อนไขของแต่ละงาน ทั้งนี้ งานในแต่ละสาขาวิชาชีพอาจมีขอบเขตงานที่แตกต่างออกไปในรายละเอียด ตามความเหมาะสม</p> <p>ขอบเขตงานบริการ สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. งานบริการหลักขั้นมูลฐาน (Basic Core Service) 2. งานบริการหลักอื่นๆ (Other Core Services) 3. งานบริการเสริม (Additional Services) 4. งานบริการพิเศษเฉพาะทาง (Specialized Services)

4.3.3.1 งานบริการหลักขั้นมูลฐาน (Basic Core Service)

งานบริการหลักขั้นมูลฐาน คือ งานออกแบบ ซึ่งเป็นหนึ่งในชนิดงานในวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม ตามที่ระบุไว้ในกฎกระทรวง ว่าด้วยชนิดและลักษณะงานในวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม

งานออกแบบ หมายถึง การประมวลแนวความคิดเพื่อกำหนด รูป แบบกายภาพ ทางสถาปัตยกรรม ทั้งนี้ให้หมายรวมถึงงานอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ในสาขาสถาปัตยกรรมสาขานั้นๆ ทั้งที่ใช้ในการก่อสร้างหรือที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง รวมทั้งการศึกษา การวางแผน การกำหนดขอบเขตความสัมพันธ์และการพิจารณารูปแบบงานในสาขาสถาปัตยกรรม

ในกรณีทั่วไป ขอบเขตงานบริการหลักขั้นมูลฐานนี้ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับงานออกแบบและบริการที่ใช้ในการก่อสร้างหรือเกี่ยวข้องกับการก่อสร้างอาคาร กลุ่มอาคาร และพื้นที่สิ่งแวดล้อมโดยรอบอาคาร รวมถึงบริการตามที่กำหนดโดยข้อกำหนดเกี่ยวกับการก่อสร้าง

ขอบเขตงานบริการหลักขั้นมูลฐานประกอบด้วย

- **ขั้นตอนการบริการก่อนการออกแบบ (Pre-design Service Stage)**

งานบริการช่วงก่อนการออกแบบมีหลากหลายแตกต่างกันในรายละเอียดโดยขึ้นอยู่กับประเภทของงาน และความต้องการของเจ้าของงาน ในขอบเขตของงานบริการหลักขั้นมูลฐาน งานช่วงนี้เป็นกระบวนการเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางการออกแบบ ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาขั้นพื้นฐานดังนี้

- **ตัวโครงการ:** วัตถุประสงค์ เงื่อนไข เวลา งบประมาณ ความต้องการต่างๆ และพื้นที่ใช้สอย เจ้าของงานเป็นผู้จัดเตรียมข้อมูลทั้งหมด
- **พื้นที่ที่ตั้ง:** ขอบเขตที่ดิน ลักษณะทางกายภาพ และคุณสมบัติของดิน เจ้าของงานเป็นผู้จัดเตรียมข้อมูล
- **ข้อกำหนด:** กฎหมายเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องด้านต่างๆ ได้แก่ ผังเมือง อาคาร การก่อสร้าง ที่ดิน สิ่งแวดล้อม สถาปนิกเป็นผู้นำเสนอเพื่อพิจารณาร่วมกัน

โดยสถาปนิกรับผิดชอบเฉพาะการจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์ข้อมูล ที่จัดเตรียมโดยฝ่ายต่างๆ ข้างต้น

- **ขั้นตอนการออกแบบร่าง (Preliminary Design Stage: PD)**

เป็นขั้นตอนแรกของช่วงการออกแบบเพื่อหาข้อสรุปลักษณะสถาปัตยกรรมเบื้องต้น โดยการนำข้อสรุปจากงานช่วงก่อนออกแบบ (Pre-design Stage) มาเป็นแนวทางการวางแนวความคิดหลักของงานออกแบบสถาปัตยกรรม (Design Concept) หรือการออกแบบแนวความคิดโครงการ และพัฒนาขึ้นเป็นแบบร่างซึ่งแสดงให้เห็นลักษณะ สัดส่วน ขนาด ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม กลุ่มอาคาร และวัสดุโดยสังเขป รวมไปถึงค่าก่อสร้างเบื้องต้น แล้วนำเสนอต่อเจ้าของงาน ทั้งนี้อาจมีการแก้ไขปรับปรุง จนกระทั่งได้ข้อสรุปเป็นแบบร่างสุดท้าย

- **ขั้นตอนการพัฒนางานออกแบบ (Design Development Stage: DD)**

เป็นกระบวนการพัฒนางานออกแบบทางสถาปัตยกรรมในแต่ละสาขา ซึ่งอาจมีการปรับเปลี่ยนงานออกแบบให้สอดคล้องกับข้อมูล และ/หรือ ความต้องการที่เปลี่ยนไป เพื่อนำเสนอต่อเจ้าของงาน จนกระทั่งได้ข้อสรุปเป็นแบบพัฒนาสุดท้ายประกอบการประมาณค่าก่อสร้าง หรือมูลค่าโครงการ ในขั้นตอนนี้ ภาระงานที่ไม่มีควมซับซ้อนมาก ขั้นตอนการพัฒนาออกแบบนี้อาจผนวกอยู่กับขั้นตอนการออกร่าง

- **ขั้นตอนการจัดทำแบบและเอกสารสำหรับการขออนุญาต (Construction Permit Documentation Stage: CP)**

เป็นกระบวนการจัดทำแบบและเอกสารขออนุญาตสำหรับงานโครงการที่มีชนิดและขนาดภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมายหรือข้อกำหนดขององค์กรท้องถิ่น ให้เจ้าของโครงการทำการยื่นแบบและเอกสารขออนุญาตของโครงการก่อนดำเนินงานจริง โดยมีรายละเอียดของแบบและเอกสารตามที่กฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ ข้อกำหนดท้องถิ่น และองค์กรที่เกี่ยวข้องกำหนดไว้เพื่อการขออนุญาตซึ่งสถาปนิกจะต้องศึกษาและปฏิบัติตามข้อกำหนดของการขออนุญาตโดยเคร่งครัด

- **ขั้นตอนการจัดทำแบบและเอกสารสำหรับการก่อสร้าง (Construction Documentation Stage: CD)**

กระบวนการสุดท้ายของช่วงการออกแบบ เป็นการจัดทำแบบก่อสร้างและรายการประกอบแบบก่อสร้าง (Construction Specifications) ของงานทุกสาขาที่เกี่ยวข้อง ตามความรับผิดชอบหลังจากการจัดทำแบบและเอกสารเพื่อการขออนุญาตปลูกสร้าง โดยมีข้อมูลและรายละเอียดเพิ่มเติมให้เพียงพอสำหรับการก่อสร้างที่มีคุณภาพดี ได้มาตรฐาน และเหมาะสมกับประเภทงานนั้นๆ แบบและเอกสารสำหรับการก่อสร้างนี้ ต้องสามารถสื่อสารกับบุคลากรฝ่ายต่างๆ ได้ข้อมูลครบถ้วนและมีประสิทธิภาพ

กรณีที่เป็นงานก่อสร้างในประเทศไทยให้ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลักของแบบก่อสร้างและรายการประกอบแบบก่อสร้าง

กรณีของสาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองซึ่งไม่ได้ดำเนินการจัดทำแบบและเอกสารสำหรับการก่อสร้าง สามารถดำเนินการเป็นการออกแบบขั้นสุดท้าย (Final Design: FD) แทนในขั้นตอนนี้

- **ขั้นตอนการบริการช่วงการคัดเลือกผู้ก่อสร้าง (Tender Service Stage)**

เป็นการให้คำปรึกษาด้านเอกสาร ข้อมูล และรายละเอียดที่จำเป็นให้แก่เจ้าของงาน เพื่อนำไปประกอบการประมูล และ/หรือ การคัดเลือกผู้ก่อสร้างที่เหมาะสม

- **ขั้นตอนการบริการช่วงการก่อสร้าง (Construction Service Stage)**

เป็นการดูแลการก่อสร้างให้ถูกต้องตามวัตถุประสงค์และรายละเอียดของแบบและรายการประกอบแบบก่อสร้าง ซึ่งถือเป็นความรับผิดชอบของสถาปนิกผู้ออกแบบอันประกอบด้วย

- การตรวจเยี่ยมสถานที่ก่อสร้างเป็นครั้งคราวเพื่อตรวจดูการก่อสร้างทั่วไปและความก้าวหน้าของงาน

- การให้ข้อมูลและรายละเอียดเพิ่มเติมที่จำเป็น ที่สืบเนื่องจากข้อมูลในแบบและรายการประกอบแบบก่อสร้าง หรือที่สืบเนื่องจากปัญหาระหว่างการก่อสร้าง
- การอนุมัติวัสดุและรายการก่อสร้างที่จำเป็น ซึ่งอาจมีผลต่อความงามของงานออกแบบ หรือที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดในการก่อสร้าง

อนึ่ง หากเนื้อหาส่วนใดของงานเข้าข่ายงานบริการประเภทอื่น ควรแยกงานบริการส่วนนั้นออก ทั้งในแง่ขอบเขตความรับผิดชอบและค่าบริการวิชาชีพให้เป็นสัดส่วนต่างหาก เพิ่มเติมนอกเหนือจากงานบริการหลักขั้นมูลฐาน

สำหรับสาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองซึ่งมีขอบเขตงานด้านออกแบบชุมชน เนื้อหาของงานอาจไม่รวมถึงขั้นตอนการจัดทำแบบและเอกสารสำหรับขออนุญาต การจัดทำแบบและเอกสารสำหรับการก่อสร้าง การบริการช่วงการคัดเลือกผู้ก่อสร้าง และการบริการช่วงการก่อสร้าง เป็นต้น

4.3.3.2 งานบริการหลักอื่น ๆ (Other Core Services)

งานบริการหลักอื่น ๆ คือ ประเภทงานที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงว่าด้วยชนิดและลักษณะงานในวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม อันนอกเหนือไปจากงานออกแบบ ขอบเขตความรับผิดชอบและค่าวิชาชีพงานบริการหลักอื่น ๆ นั้น แยกเป็นสัดส่วนต่างหากจากงานบริการประเภทอื่น

งานที่อยู่ในข่ายงานบริการหลักอื่น ๆ ได้แก่

- งานบริหารโครงการ หมายถึง การจัดดำเนินการให้โครงการทางสถาปัตยกรรมบรรลุวัตถุประสงค์
- งานศึกษาโครงการ หมายถึง การรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการหาข้อสรุป เกี่ยวกับโครงการทางสถาปัตยกรรม
- งานวางผัง หมายถึง การประมวลแนวความคิดเพื่อการจัดวางองค์ประกอบทางกายภาพ ธรรมชาติ และสภาพแวดล้อม ภายในบริเวณที่กำหนด
- งานตรวจสอบ หมายถึง การพิจารณา วินิจฉัย เปรียบเทียบเชิงคุณภาพและปริมาณ ทั้งด้านกายภาพและการใช้สอยในงานสถาปัตยกรรม รวมถึง การตรวจสอบอาคารตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร
- งานบริหารการก่อสร้าง หมายถึง การจัดดำเนินการด้านการก่อสร้างโครงการทางสถาปัตยกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์
- งานควบคุมการก่อสร้าง หมายถึง การกำกับ ดูแล ตรวจสอบ การก่อสร้างโครงการทางสถาปัตยกรรม
- งานบริหารอาคารและสิ่งแวดล้อม หมายถึง การจัดดำเนินการ เพื่อการใช้สอย การดูแลรักษา งานสถาปัตยกรรมให้บรรลุวัตถุประสงค์
- งานให้คำปรึกษา หมายถึง การให้ความเห็น ข้อเสนอ ในงานวิชาชีพสถาปัตยกรรม
- งานตรวจรับรองผล หมายถึง การพิจารณา วินิจฉัย เปรียบเทียบการปฏิบัติวิชาชีพของผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม

4.3.3.3 งานบริการเสริม (Additional Services)

งานบริการเสริม คือ งานที่สถาปนิกทั่วไปสามารถให้บริการได้ เมื่อได้รับการร้องขอเป็นกรณีเพิ่มเติม ขอบเขตความรับผิดชอบและค่าวิชาชีพงานบริการเสริมนั้นแยกเป็นสัดส่วนต่างหากจากขอบเขตงานบริการประเภทอื่น

งานบริการเสริมนั้นมีความหลากหลาย และประเภทของงานอาจปรับเปลี่ยน เพิ่มขึ้นหรือลดลง ตามสภาวการณ์ทางวิชาชีพที่เปลี่ยนแปลงไป ปัจจุบัน งานที่อยู่ในข่ายงานบริการเสริม ได้แก่

- การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการ (Feasibility Studies)
- การศึกษางบประมาณโครงการ (Project Budgeting)
- การจัดทำรายละเอียดโครงการเพื่อการออกแบบ (Programming)
- การจัดทำข้อกำหนดโครงการ (Preparation of Terms of Reference)
- การวิเคราะห์และคัดเลือกที่ตั้งโครงการ (Site Analysis and Selection)
- การประสานงานกับหน่วยงานหรือฝ่ายต่างๆ (Interdisciplinary Coordination)
- การวางแผนโครงการ (Site Development Planning)²
- การวางแผนพื้นที่ภายในอาคารเพื่อการเช่าหรือขายโครงการ (Tenancy Lay-out)³
- การจัดทำแบบ ทศนิยมภาพ แผนภูมิ หรือหุ่นจำลอง สำหรับประกอบการประชาสัมพันธ์ หรือการขายโครงการ (Presentation for Sale & Advertisement Materials)
- การดำเนินการขออนุญาตต่อหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง (Building Permit Application)
- การสำรวจและตรวจสอบอาคาร (Building Survey and Inspection)
- การเป็นอนุญาโตตุลาการ (Arbitrative Duty)
- การเป็นพยานในฐานะผู้เชี่ยวชาญทางสถาปัตยกรรม (Expert Witness Duty)

4.3.3.4 งานบริการพิเศษเฉพาะทาง (Specialized Services)

งานบริการพิเศษเฉพาะทาง คือ งานที่สถาปนิกสามารถให้บริการได้หรือจัดหาผู้ให้บริการในวิชาชีพสาขาอื่นมาร่วมโครงการได้ ตามความรู้ความสามารถในงานพิเศษเฉพาะทางนั้นๆ

โดยทั่วไปให้ขอบเขตความรับผิดชอบและค่าวิชาชีพงานบริการพิเศษเฉพาะทางนี้แยกเป็นสัดส่วนต่างหากจากงานบริการประเภทอื่น

งานบริการพิเศษเฉพาะทางนั้นมีความหลากหลายและประเภทของงานอาจปรับเปลี่ยน เพิ่มขึ้นหรือลดลง ตามสภาวการณ์ทางวิชาชีพที่เปลี่ยนแปลงไป ปัจจุบันงานที่อยู่ในข่ายงานบริการพิเศษเฉพาะทาง มีอาทิ

² ให้ตรวจสอบกับระเบียบข้อบังคับของสภาสถาปนิกและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสาขาภูมิสถาปัตยกรรม และสาขาสถาปัตยกรรมชุมชนและเมือง

³ ให้ตรวจสอบกับระเบียบข้อบังคับของสภาสถาปนิกและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์

- การวางผังการใช้ที่ดิน และการวางผังชุมชนและเมือง (Land Use / Town Planning)
- การออกแบบสถาปัตยกรรมชุมชน (Urban Design) และ/หรือ กลุ่มชุมชน (Settlement/Community Organization)
- การออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม (Landscape Design)
- การออกแบบสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ (Interior Architectural Design)
- การออกแบบกราฟฟิก เครื่องหมาย และป้ายต่างๆ (Graphic & Signage Design)
- การออกแบบระบบดูดซับเสียงของอาคาร (Acoustic Design)
- การออกแบบระบบเสียงของอาคาร (Sound System Design)
- การออกแบบแสงสถาปัตยกรรมภายในและภายนอก (Architectural Lighting Design)
- การออกแบบและศึกษาด้านพลังงานในอาคาร (Building Energy Studies)
- การออกแบบรายละเอียดองค์ประกอบพิเศษของสถาปัตยกรรม (Specialized Detailing)
- การออกแบบผลิตภัณฑ์ (Product Design)
- การบริหารอาคารและสิ่งแวดล้อม (Facilities Management)
- การบริการให้คำปรึกษาด้านราคาก่อสร้าง (Cost Consultancy Services)
- การศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment Studies)
- การบริการด้านกฎหมายอาคาร (Codes and Regulations Services)
- การออกแบบสถาปัตยกรรมที่รองรับพิธีกรรมทางศาสนา (Specialized Design: Architecture for Religious Purposes)
- การออกแบบสถาปัตยกรรมที่มีสาระหลักของรูปแบบเกี่ยวเนื่องกับศิลปวัฒนธรรมไทย (Specialized Design: Thai Architecture/ Architecture with Essentially Artistic & Cultural Contents)
- การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน (Architectural and Urban Conservation)
- ฯลฯ

4.4 รูปแบบของการประกอบการ (Forms of Practice)

บทนำ ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ. 2543 ผู้ประกอบการในวิชาชีพสถาปัตยกรรม ต้องได้รับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมจากสภาสถาปนิก โดยการประกอบวิชาชีพอาจดำเนินการได้หลายรูปแบบทั้งโดยบุคคลเดียวเป็นเจ้าของกิจการโดยลำพัง หรืออาจดำเนินการโดยร่วมลงทุนกับบุคคลอื่นเป็นหมู่คณะในรูปของนิติบุคคลก็ได้ การที่จะตัดสินใจเลือกดำเนินการในรูปใดนั้น ผู้ประกอบการจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญตามแต่ลักษณะของเงินทุนและความรู้ความสามารถในการดำเนินการเพื่อให้การประกอบธุรกิจนั้นประสบผลสำเร็จ

4.4.1 รูปแบบพื้นฐานของการประกอบการ การประกอบการ ซึ่งเป็นพาณิชย์กิจที่ได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยทะเบียนพาณิชย์ และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ. 2543 จะต้องมียุทธศาสตร์พื้นฐานของการประกอบการ แบ่งพิจารณาตามประเภทได้ดังนี้คือ

1. กิจการเจ้าของคนเดียว
2. ห้างหุ้นส่วนจำกัด
3. บริษัทจำกัด
4. องค์กรธุรกิจที่จัดตั้งหรือจดทะเบียนภายใต้กฎหมายเฉพาะ

4.4.1.1 กิจการเจ้าของคนเดียว

มีรูปแบบเรียบง่ายและอยู่ภายใต้การกำกับของบุคคลเพียงคนเดียวทำให้สามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วและรับผิดชอบต่อผลกำไรและขาดทุนในการบริหารงานอย่างเต็มที่

4.4.1.2. ห้างหุ้นส่วนจำกัด

แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

- ห้างหุ้นส่วนสามัญ คือ การประกอบธุรกิจที่มีบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมาลงทุนและเป็นเจ้าของกิจการร่วมกัน โดยผู้ลงทุนเรียกว่า “หุ้นส่วนจำกัดไม่จำกัดความรับผิดชอบ” ซึ่งจะต้องรับผิดชอบในหนี้ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการประกอบธุรกิจอย่างไม่จำกัดจำนวน หุ้นส่วนสามัญนี้จะจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือไม่ก็ได้
- ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล คือ การประกอบธุรกิจที่มีบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมาลงทุนและเป็นเจ้าของกิจการร่วมกันเหมือนห้างหุ้นส่วนสามัญ ต่างกันเพียงที่ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคลนี้ต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
- ห้างหุ้นส่วนจำกัด คือ การประกอบธุรกิจที่มีบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมาลงทุนและเป็นเจ้าของกิจการร่วมกัน ผู้ลงทุนแบ่งออกเป็น 2 จำพวก จำพวกที่ต้องรับผิดชอบในหนี้ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการประกอบธุรกิจอย่างไม่จำกัดจำนวน เรียกว่า “หุ้นส่วนจำกัดไม่จำกัดความรับผิดชอบ” และอีกจำพวกหนึ่งซึ่งรับผิดชอบในหนี้ต่างๆ ที่เกิดขึ้นไม่เกินจำนวนเงินที่ตกลงร่วมลงทุนด้วยเรียกว่า “หุ้นส่วนจำกัดจำกัดความรับผิดชอบ” ห้างหุ้นส่วนจำกัดต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

4.4.1.3 บริษัทจำกัด

แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

- บริษัทจำกัด คือ การประกอบธุรกิจที่มีบุคคล 7 คนขึ้นไปมาลงทุนและเป็นเจ้าของกิจการ เรียกว่า “ผู้ถือหุ้น” ผู้ถือหุ้นจะรับผิดชอบในหนี้ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการประกอบธุรกิจไม่เกินจำนวนเงินที่ผู้ถือหุ้นแต่ละคน ตกลงร่วมลงทุน บริษัทจำกัดจะต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
- บริษัทมหาชนจำกัด การประกอบธุรกิจที่บุคคล 15 คนขึ้นไปมาลงทุนและเป็นเจ้าของกิจการ เรียกว่า “ผู้ถือหุ้น” ผู้ถือหุ้นจะรับผิดชอบในหนี้ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการประกอบธุรกิจไม่เกินจำนวนเงินที่ผู้ถือหุ้นแต่ละคนตกลงร่วมลงทุนคล้ายกับบริษัทจำกัด จะต่างกันก็คือบริษัทมหาชนจำกัด สามารถนำหุ้นออกเสนอขายต่อประชาชนโดยทั่วไปได้ และมีกฎข้อบังคับที่จะต้องปฏิบัติตามเคร่งครัดกว่าบริษัทจำกัด บริษัทมหาชนจำกัดจะต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายว่าด้วยบริษัทมหาชนจำกัด

4.4.1.4 องค์กรธุรกิจที่จัดตั้งหรือจดทะเบียนภายใต้กฎหมายเฉพาะ

นอกจากรูปแบบพื้นฐานดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีรูปแบบพิเศษของการประกอบการที่จัดตั้งขึ้น หรือจดทะเบียนภายใต้กฎหมายเฉพาะ อาจเป็นเพื่อการจัดเก็บภาษีตามประมวลรัษฎากร ตัวอย่างขององค์กรธุรกิจดังกล่าวที่พบในประเทศไทย มีดังนี้

- บริษัทลูก/ บริษัทในเครือ (Subsidiaries/ Affiliates of Corporate)
- กลุ่มความร่วมมือทางธุรกิจ (Joint Venture)

4.4.2 ตัวอย่างการรวมกลุ่มองค์กรในต่างประเทศ

ทั้งนี้ยังมีรูปแบบการรวมกลุ่มของการประกอบการอื่นๆ ที่สถาปนิกสามารถทำได้ ตัวอย่างขององค์กรที่พบเห็นในต่างประเทศ มีดังนี้

- กลุ่มสมาพันธ์ (Consortium)
- กลุ่มผู้ประกอบการ (Group Practice)
- กลุ่มผู้ประกอบการที่มีการจัดสรรความรับผิดชอบชัดเจน (Collaborative Practice)
- สำนักงานโครงการของมหาวิทยาลัย (University Based Project Office)
- การประกอบการภายในชุมชน (Community Practice)
- การประกอบการสหสาขาวิชาชีพ (Multi-Disciplinary Practice)
- องค์กรของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับรัฐ (Governmental/ Quasi-Governmental Agency)

4.5 การประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมข้ามชาติ⁴

(Practice in a Host Nation)

- บทนำ** การปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมในปัจจุบัน มีความเป็นไปได้อย่างยิ่งที่สถาปนิกจะให้บริการแก่ลูกค้าในลักษณะข้ามชาติหรือข้ามประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางข้ามเขตแดนไปให้บริการ หรือการจัดทำบริการแล้วส่งข้ามเขตแดนไปให้ลูกค้า การให้บริการข้ามชาตินี้มีความจำเป็นจะต้องกระทำอย่างถูกต้องและเหมาะสม โดยคำนึงถึงกฎหมาย สภาพแวดล้อม สภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีและศิลปกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของดินแดนนั้น เพื่อให้ผลงานสถาปัตยกรรมทรงคุณภาพและคุณค่า ตอบสนองต่อประชาชนผู้ใช้สถาปัตยกรรมนั้นอย่างเต็มที่
- 4.5.1 คำจำกัดความ** การปฏิบัติวิชาชีพข้ามชาติ หมายถึง การที่สถาปนิกที่มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพสำหรับดินแดนแห่งหนึ่ง เสนอและให้บริการวิชาชีพสถาปัตยกรรมที่มีที่ตั้งอยู่นอกดินแดนแห่งนั้น โดยที่ตัวสถาปนิกผู้นั้นมิได้มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพในดินแดนที่ตั้งของงาน ทั้งนี้มีเงื่อนไขว่าศักดิ์และสิทธิ์ของใบอนุญาตประกอบวิชาชีพของสถาปนิกผู้นั้นต้องเป็นที่ยอมรับจากองค์กรที่ควบคุมดูแลการปฏิบัติวิชาชีพในดินแดนที่ตั้งของงานด้วย
- 4.5.2 หลักการ** ในการปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมข้ามชาติ ไม่ว่าจะเป็นกรณีสถาปนิกไทยไปให้บริการวิชาชีพในดินแดนอื่น หรือกรณีที่สถาปนิกต่างชาติมาให้บริการในประเทศไทย สถาปนิกผู้ให้บริการนั้นต้องเข้าใจและเคารพต่อความแตกต่างในเรื่องของมาตรฐาน วิธีการปฏิบัติวิชาชีพ และเงื่อนไขทั้งหลายที่สะท้อนสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมของดินแดนที่จะให้บริการนั้น โดยสถาปนิกผู้ให้บริการข้ามชาติจะต้องร่วมงานกับสถาปนิกซึ่งประกอบวิชาชีพอยู่ในชาติหรือประเทศนั้นเพื่อผลิตผลงานที่เหมาะสมกับปัจจัยดังกล่าวมานี้
- 4.5.3 วิธีการ** เพื่อให้เป็นไปตามหลักการข้างต้น จึงได้กำหนดวิธีการไว้ดังต่อไปนี้
- การปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมข้ามชาติจะทำได้หากไม่มีการยอมรับในเรื่องศักดิ์และสิทธิ์ของใบอนุญาตประกอบวิชาชีพระหว่างดินแดน และเพื่อให้เกิดความเป็นไปได้ในเรื่องนี้ สภาสถาปนิกจะเป็นผู้ดูแลประสานให้เกิดการยอมรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพระหว่างชาติต่างๆ ตามข้อบังคับของสภาสถาปนิกว่าด้วยเรื่องศักดิ์และสิทธิ์ของใบอนุญาตประกอบวิชาชีพระหว่างชาติ
 - เมื่อมีการยอมรับในเรื่องศักดิ์และสิทธิ์ของใบอนุญาตประกอบวิชาชีพระหว่างดินแดนแล้ว สถาปนิกไทยที่ประสงค์จะเสนอบริการวิชาชีพในต่างแดน และสถาปนิกต่างชาติที่ประสงค์จะเสนอบริการวิชาชีพในประเทศไทย จะต้องปฏิบัติตามข้อบังคับของสภาสถาปนิกว่าด้วยเรื่องการปฏิบัติวิชาชีพข้ามชาติ
 - สถาปนิกอาจเลือกที่จะเสนอบริการในต่างถิ่นที่ตนได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ โดยไม่ใช้วิธีการปฏิบัติวิชาชีพข้ามชาติได้ ด้วยการขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ

⁴ หลักการและวิธีการต่างๆในหัวข้อนี้ ยังไม่มีการนำไปใช้จนกว่าจะมีข้อสรุปจากรัฐบาลไทยเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

และ/หรือ การขอรับใบอนุญาตจัดตั้งนิติบุคคลวิชาชีพในต่างแดนและปฏิบัติตามเงื่อนไขในเรื่องเหล่านั้น

สถาปนิกไทยที่ต้องการขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ และ/หรือ ขอใบรับใบอนุญาตจัดตั้งนิติบุคคลวิชาชีพในต่างแดน พึงดำเนินการและปฏิบัติตามข้อกำหนดซึ่งบัญญัติไว้ในดินแดนนั้น

สถาปนิกต่างชาติที่ประสงค์จะขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ และ/หรือ ขอรับใบอนุญาตจัดตั้งนิติบุคคลวิชาชีพในประเทศไทย ต้องทำตามข้อบังคับของสภาสถาปนิกว่าด้วยเรื่องการขอรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพของสถาปนิกต่างด้าว และข้อบังคับของสภาสถาปนิกว่าด้วยเรื่องการขอรับใบอนุญาตจัดตั้งนิติบุคคลวิชาชีพต่างด้าว

- การเสนอบริการของสถาปนิกไม่ว่าจะในรูปการปฏิบัติวิชาชีพข้ามชาติหรือการปฏิบัติวิชาชีพต่างดินแดน สถาปนิกผู้ให้บริการยังคงการะับผิดชอบต่อลูกค้าตามพันธกิจของสถาปนิกที่พึงมีต่อผู้ว่าจ้าง และยังคงการะับผิดชอบต่อสังคมตามพันธกิจของสถาปนิกที่พึงมีต่อสังคม ที่มีระบุไว้เป็นข้อกำหนด กฎเกณฑ์ หรือกฎหมายในดินแดนที่สถาปนิกนั้นเสนอบริการ

4.6 สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา และ ลิขสิทธิ์ของสถาปนิก (Intellectual Property and Copyright)

บทนำ วัตถุประสงค์ของระเบียบปฏิบัตินี้ เพื่อใช้เป็นบรรทัดฐานในเรื่องสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา และ ลิขสิทธิ์ของสถาปนิกที่จดทะเบียนและได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพจากสภาสถาปนิก และ อยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์ แห่งราชอาณาจักรไทย

4.6.1 หลักการ

ทรัพย์สินทางปัญญา หมายถึง ผลงานอันเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ คำจำกัดความต่อไปนี้เป็นกรอบอธิบายศัพท์เฉพาะ เพื่อให้เข้าใจถูกต้องตรงกันทุกฝ่าย ดังนี้

ลิขสิทธิ์ (Copyright) หมายถึง สิทธิความคุ้มครองที่ให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ซึ่งการคุ้มครองนั้นเจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะกระทำการใดๆ ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 เกี่ยวกับงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้น ดังนี้

- ทำซ้ำ *
- ดัดแปลง *
- การเผยแพร่ต่อสาธารณชน *
- ให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนา
- สิทธิให้ผู้อื่นใช้สิทธิในการเข้าชื่อ ดัดแปลง และเผยแพร่ต่อสาธารณชน

(* หมายเหตุ เว้นแต่กรณีที่มีผู้อื่นนำไปเพื่อวิจัย หรือศึกษางานนั้น โดยไม่หวังผลกำไร ถือว่าไม่ผิดกฎหมาย)

กรรมสิทธิ์ (Ownership) หมายถึง สิทธิในการครอบครองงานที่เกิดจากการสร้างสรรค์

ในเรื่องของงานสถาปัตยกรรมนั้น สิทธิมีคู่กัน 2 ลักษณะ

1. ลิขสิทธิ์ ในแบบ เป็นของสถาปนิก หรือ เจ้าของลิขสิทธิ์
2. กรรมสิทธิ์ ในอาคาร เป็นของเจ้าของอาคาร

เพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 การได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ผลงานสถาปัตยกรรม ซึ่งเกิดจากการว่าจ้าง สถาปนิกผู้ออกแบบจะต้องตกลงกับผู้ว่าจ้างเสียก่อนว่า ลิขสิทธิ์ในผลงานดังกล่าวจะเป็นของสถาปนิก หรือร่วมกันระหว่างสถาปนิกและผู้ว่าจ้าง

4.6.2 การคุ้มครองงาน ออกแบบของ สถาปนิก

(Protection of Design Works of Architect / Author)

ลิขสิทธิ์และการคุ้มครองงานออกแบบของสถาปนิก และ/หรือ เจ้าของลิขสิทธิ์ตามหัวข้อนี้ จะต้อง ได้รับการคุ้มครองภายใต้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และเป็นไปตามมาตรฐานการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมของสภาสถาปนิก

กฎหมายลิขสิทธิ์ คุ้มครองผลงานสร้างสรรค์ของสถาปนิก ซึ่งรวมถึงการแสดงออกซึ่งแนวความคิด (concept) ลงบนกระดาษ เพราะถือเป็นสื่อแสดงออก (expression) ที่มองเห็นได้ ดังนั้น เพื่อป้องกันมิให้ผู้ใดลอกเลียนแบบงานจากความคิดของสถาปนิก สถาปนิกผู้ออกแบบพึงจะต้องระบุในเอกสารทุกชนิดที่ส่งให้ลูกค้า ก่อนตกลงทำสัญญาว่าจ้างให้ออกแบบว่า “ลิขสิทธิ์เป็นของสถาปนิกผู้ออกแบบ”

แบบต้นฉบับ (Original Drawing)

แบบต้นฉบับของอาคารหรืองานคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นในทุกๆ ขั้นตอนของการออกแบบของสถาปนิกนั้น พึ่งจะละเมิดมิได้

งานสร้างสรรค์เหล่านี้รวมถึง แบบร่าง แบบก่อสร้าง รูปทัศนียภาพ (perspective) หุ่นจำลอง (model) และหุ่นจำลองสามมิติ และภาพเคลื่อนไหวที่สร้างสรรค์โดยคอมพิวเตอร์ (computer generated 3D model & animation) ทั้งยังรวมความไปถึง รูปแบบอาคาร และรายละเอียดต่างๆ ในผังอาคารทุกชั้นด้วย

การปรับปรุงซ่อมแซมอาคาร (Building Renovation & Restoration)

การปรับปรุงหรือซ่อมแซมอาคาร ที่ได้ก่อสร้างขึ้นจากแบบของสถาปนิกที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นสามารถกระทำได้ แต่ต้องไม่ทำให้รูปลักษณะบิดเบือนไปจากรูปแบบที่สถาปนิกผู้ออกแบบ (และ/หรือ เจ้าของลิขสิทธิ์) ได้ออกแบบไว้ และมีผลทำให้เสียชื่อเสียง อันเป็นธรรมชาติของสถาปนิก

4.6.2 การคุ้มครองผลงานของสถาปนิก (Protection of the Author's Interest)

สิทธิในการเผยแพร่สู่สาธารณะ (Right of Communication to the Public)

สถาปนิก และ/หรือ เจ้าของลิขสิทธิ์ มีอำนาจแต่ผู้เดียว ที่จะให้สิทธิในการตีพิมพ์ผลงาน เผยแพร่สู่สาธารณชน

สิทธิในการลงชื่อสถาปนิกผู้ออกแบบในอาคาร (Recognition of Authorship)

สถาปนิกมีสิทธิ์ที่จะลงชื่อกำกับบนผลงานของตน ไม่ว่าจะเป็นผลงานในรูปของแบบร่าง ผังอาคาร เอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้อง หรือแม้กระทั่งการลงชื่อผู้ออกแบบไว้บนตัวอาคารที่ก่อสร้างแล้วเสร็จ ทั้งนี้เพื่อความชัดเจน และป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์หรือธรรมชาติโดยอ้างว่าไม่เจตนา

การละเมิดสิทธิ์ (Violations)

สถาปนิกผู้ออกแบบมีธรรมชาติในผลงานของตน จึงสามารถคัดค้านการขโมยความคิด การบิดเบือน การทำให้ผิดรูป และการเปลี่ยนแปลงอื่นๆ หรือการกระทำใดๆ ที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผลงานชิ้นนั้นๆ อันจะส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงและการยอมรับในสังคมของสถาปนิกเอง สถาปนิกผู้ออกแบบสามารถยื่นฟ้องร้องการละเมิดสิทธิ์ดังกล่าว ทั้งต่อสภาสถาปนิกและศาลยุติธรรมตามกฎหมาย ถึงแม้ว่าสถาปนิกผู้ออกแบบได้เสียชีวิตไปแล้ว

4.6.3 ระยะเวลาในการคุ้มครองผลงานออกแบบ (Term of Protection)

ระยะเวลาในการคุ้มครองผลงานออกแบบ เป็นการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในการออกแบบของสถาปนิก และ/หรือ เจ้าของลิขสิทธิ์ ระยะเวลาจะมีผลบังคับใช้ตราบเท่าที่สถาปนิก และ/หรือ เจ้าของลิขสิทธิ์ ยังมีชีวิตอยู่ และคุ้มครองไปอีก 50 ปี หลังจากการตายของสถาปนิก และ/หรือ เจ้าของลิขสิทธิ์

ในกรณีที่เป็นการออกแบบร่วม หรือโดยนิติบุคคล ระยะเวลาในการคุ้มครองผลงานออกแบบ ให้นับจากสถาปนิกออกแบบร่วมคนสุดท้ายถึงแก่กรรม ลิขสิทธิ์ดังกล่าวสามารถเปลี่ยนโอนได้ โดยต้องจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจน

ในกรณีสถาปนิกผู้ออกแบบเสียชีวิตก่อน การเลิกบริษัทหรือพันธมิตรสัญญาต่อกัน ตามวรรคก่อน ให้สิทธิ์การคุ้มครองสิ้นสุดตามวรรคหนึ่ง

⁵ ดูอภิธานศัพท์

- 4.6.4** มาตรการในการ บังคับใช้ เกี่ยวกับ สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Enforcement of Intellectual Property Rights)
- สถาปนิกมีหน้าที่รักษาสิทธิประโยชน์ในทรัพย์สินทางปัญญาของตนเอง และเพื่อนร่วมอาชีพ ดังนั้นหากสถาปนิกผู้ใดพบเห็นการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของสถาปนิกผู้อื่นให้นำเรื่องดังกล่าวแจ้งต่อสภาสถาปนิก เพื่อพิจารณาดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป
- 4.6.5** ความร่วมมือ ระหว่างสถาปนิก และ สภาสถาปนิก ในเรื่องสิทธิและทรัพย์สินทางปัญญา (Co-operation between Architects and Council of Thai Architects)
- สถาปนิกมีหน้าที่พึงปฏิบัติตามมาตรฐานการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมทุกประการ จะอ้างว่าไม่ทราบไม่ได้
- เมื่อเกิดกรณีพิพาทระหว่างสถาปนิกด้วยกัน ในเรื่องการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาของสถาปนิก สถาปนิกทุกคนมีหน้าที่จะต้องมาให้ปากคำโดยสัตย์จริงต่อสภาสถาปนิก